

Respons

Als de *Staat van het Bestuur 2020* één ding duidelijk maakt, dan is het wel dat je in Nederland maar beter geen laag opgeleide kunt zijn. Je bent dan somberder, ongezonder, armer, ongelukkiger en wantrouwiger dan je hoog opgeleide medeburgers. Ook maak je minder gebruik van je stemrecht en ben je minder vertegenwoordigd in het openbaar bestuur. Het democratische avontuur gaat grotendeels aan jou voorbij. Decentraal besturen zal hier verandering in brengen, zo is de hoop. Decentraal bestuur versterkt namelijk de 'responsiviteit en de legitimiteit van het bestuur', aldus deze *Staat*. Als filosoof heb ik het moeilijk met deze voorstelling van zaken. Niet omdat ik een betere aanpak weet (was het maar waar!), maar omdat ik van het precieze lezen ben, en dan al snel niet meer snap wat er nu eigenlijk staat.

Neem nu dat woordje 'responsiviteit'. De democratie zou beter functioneren als bestuurders responsiever zouden reageren op laag opgeleide mensen, zo is kennelijk de aanname. Ik denk dan: waar moet het openbaar bestuur dan op reageren? En welke vorm kan die respons aannemen? Hoe reageert het openbaar bestuur bijvoorbeeld op een gefrustreerde, onmachtige klacht?

Onze aan de Verlichting ontsproten democratie gaat stilzwijgend uit van een mensbeeld waarin burgers precies zeggen wat ze bedoelen. Wie dit uitgangspunt aanhangt, stuit op ongerijmdheden - ook in deze *Staat van het Bestuur*. 'Ik ben niet bijster geïnteresseerd in lokale politiek, maar ik wil wel meer inspraak!', blijkt de burger te zeggen. En van alle functionarissen in het openbaar bestuur stelt de burger nog het meeste vertrouwen in de burgemeester. Huh? De voordracht van burgemeesters wordt in achterkamertjes beklonken, en toch boezemt de burgemeester meer vertrouwen in dan een gekozen (deel)gemeenteraadslid? Dat past niet lekker bij de democratische theorie. En wat moet je nu aan met het gegeven dat burgers graag méér te zeggen hebben over dat wat hen nauwelijks interesseert? Ik zou niet weten hoe een vertegenwoordiger van de democratie zich hier 'responsief' kan betonen.

Een goede respons valt of staat met begrijpen wat er precies wordt bedoeld. En dat is lastig, want in tegenstelling tot de aanname die verweven zit in het ontwerp van het democratische stelsel, spreken mensen zichzelf geregeld tegen, zo leert de moderne psychologie ons. En waar het wensen omtrent de inrichting van het publieke domein betreft, doen lager opgeleiden dat vermoedelijk nog vaker dan hoger opgeleiden. Niet omdat ze dom zijn, maar omdat ze (in tegenstelling tot bestuurders) niet belast zijn met de vraag hoe je verschillende kwesties en keuzes *ten opzichte van elkaar* afweegt – dat is niet het soort afweging waarin lager opgeleide mensen zijn getraind.

Het soort vragen waar bestuurders voor staan, verschilt van de vragen waar lager opgeleiden mee worstelen. Het is in mijn ogen gemakzuchtig, ja bijna hovaardig om te denken dat laag opgeleide burgers ermee geholpen zijn als hun respons op problemen wordt aangezien voor een beleidssuggestie. Die respons vergt duiding. Dat is, vanuit het democratische ideaal gezien, een behoorlijk problematisch gegeven – zeker. Maar ren niet aan dit probleem voorbij. Dat maakt de kloof alleen maar groter.

Marjan Slob